

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2016

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: Awara 2¹/₂

Bammbiri ili li na masiatari a 6.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Heli bammbiri li na KHETHEKANYO MBILI:

KHETHEKANYO YA A: Maanea (50)

KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwa vhudavidzani (2 x 25) (50)

PFESESANI: Vhalingiwa vha lavhelelwa u fhindula mbudziso MBILI kha khethekanyo iyi.

2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, na MBILI kha KHETHEKANYO YA B.

3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.

4. Thomani khethekanyo INWE na INWE kha siatari LISWA.

5. Ni fanela u pulana (ni tshi shumisa mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Pulane i fanela u RANGELA maanea.

6. Vhupulani hothe vhu fanela u sumbedzwa zwi khagala. Ni tsivhudzwa u tala mutalo wo budaho vhukati ha vhupulani hothe.

7. Ni tsivhudzwa nga ndila yo khwathisedzwaho vhukuma u shumisa tshifhinga tshanu nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: U ya kha minetse ya 80

KHETHEKANYO YA B: U ya kha minetse ya (2 x 35) 70

8. Nomborani phindulo dzanu zwi tshi anana na kunomborelwe kwa mbudziso kwo shumiswaho kha ili bammbiri la mbudziso.

9. Thoho i songo dzhielwa ntha musini tshi vhala tshivhalo tsha maipfi.

10. Nwalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.

KHETHEKANYO YA A: MAANEA**MBUDZISO YA 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha a 400 u swika kha a 450. Nwalani NOMBORO na THOHO ya maanea e na nanga.

- 1.1 Ndi ngazwo ndi tshi sola ḍuvha ḷe nda bebwa ngaḷo. [50]
- 1.2 Mbonelaphanḍa, ḍenzhe ḷa vhumatshelo ha vhaswa vhashu. [50]
- 1.3 Inthanethe – tshileludzi tsha vhutshilo, hone vhuvhi ho vhuya nga ṅdalo. [50]
- 1.4 Dwadzetshifu ndi tshiphiri tshau. Ni nga ima na, kana na hanedzana na ḷikumedzwa ḷi. [50]
- 1.5 'Pfunzo ndi tshone tshiṅangu tshi tshoṅhe tshine tsha nga shumiswa u shandukisa shango.' (Nelson Mandela) [50]
- 1.6 Ngoho zwiṅereke ndi yone phindulo? [50]
- 1.7 Zwifanyiso zwi wanalaho kha siatari 4 zwi nga tokonya kana zwa vusa zwipfi zwaṅu, kana zwa dzikusa kuvhonele kwaṅu kwa zwithu. Dinangeleni tshifanyiso ni kone u ṅwala maanea. Nwalani nomboro ya mbudziso ye na nanga 1.7.1 kana 1.7.2.

PFESANI: Hu tea u vha na vhuṅamani vhu re khagala vhukati ha maanea aṅu na tshifanyiso tshe na nanga.

1.7.1

[Tshi bva www.google.co.za]

[50]

1.7.2

[Tshi bva www.google.co.za]

[50]

ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO YA 2****PFESANI:**

- Fhindulani mbudziso MBILI kha dza rathi dzi tevhelaho.
- Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha a 180 u swika kha a 200.
- Dzhielani nzhele zwi tevhelaho:
  - Vha tangedzaho mafhungo, thouni, redzhistara na tshitaela
  - Munanguludzo wa maipfi na tshivhumbeo tsha luambo
  - Tshivhumbeo/Fomethe
- Nwalani NOMBORO na THOHO ya tshibveledzwa tshe na nanga.
Tsumbo: 2.3 ATHIKILI YA MAGAZINI

2.1 VHURIFHI HA TSHISHAKA/INIFOMALA

Tshikoloni tshine mukomana wanu a funza khatsho hu na vhadededzi vhane vha kha di rwa vhana naho muvhuso wo iledza thamu.

Nwalelani mukomana wanu vhurifhi ni tshi mu eletshedza uri a si didzhenise kha ayo maitele. [25]

2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Phalaphala FM i vha divhadza lufu lwa Vho-Simson Miriiavhava Makandatsimbi. Vho lovha khomboni ya goloi ya makhaulambilu ye ya bvelela gondoni lihulwane la NI vhukati ha Makhado na Bulugwane. Mufu vho shuma zwinzhi kha la Tshirolwe u isa themamveledziso, u khwinifhadza pfunzo na u bveledza zwa vhubindudzi. Vhadzulapo vhothe vha Tshirolwe vho xeelwa vhukuma.

Inwi sa Mudzulatshidulo wa Siviki ya Tshirolwe no topiwa uri ni nwale nganeavhutshilo ya lizhakandila ili ine ya do vhaliwa nga divha la mbulungo. [25]

2.3 ATHIKILI YA MAGAZINI

Muvhunduni wa haṅu hu na vhaswa vhane vha khou shuma lune vha khou thusa zwishai afho tshikoloni tsha haṅu nga u vha rengela zwienda zwa tshikolo. Zwino no eletshedzwa nga Mudzudzanyi wa magazini i divheaho uri ni thome tshikwama u itela u alusa thuso iyi.

Ṓwalani athikili ya magazini ine thoho yayo ya ri 'Ṓwana ndi washu rothe', ni tshi khou tutuwedza avho vhaswa na u ramba vhaiwe uri vha simese u isa phanda na u netshedza thuso iyi. [25]

2.4 TSHIPITSHI

Nga murahu ha tsedzuluso, lushaka lwo vhona mitambo i ya ndeme kha vhadzulapo. Hezwi zwo bveledza muhumbulo wa u thoma dzangano la vhulangamitambo u itela u fhaṅa mivhili na u vha na mutakalo wavhuḍi. Vhunga inwi ni muṅwe wa vharangaphanda vha u thoma ili dzangano, no tiwa u pfi ni ṅwale tshipitshi tshine na do tshi vhala nga duvha la u rwela tari ha itshi tshiimiswa.

Inwi ṅwalani itsho tshipitshi tshine na do tshi vhala. [25]

2.5 MUFHINDULANO

U dihwala ha vhaswa ndi thaidzo i sa takuwi musalauno. Afho tshikoloni hu na mugudi o dihwalaho a songo vhuya a zwi lavhelela lune a vho nga muthu o dzhenwaho.

Zwino inwi ṅwalani mufhindulano we wa vha hone vhukati ha mushumelavhapo na mugudi uyu uri a kone u langa nyimele ine a vha khayoy. [25]

2.6 VHURIFHI HA TSHIOFISI (FOMALA)

Zwikambi na zwidzidzivhadzi zwo no tou vha thaidzo ya lushaka, fhedzi khoro ya haṅu hu na zwinzhi zwine ya khou ita.

Ṓwalelani Khoro ya Lushaka lwa shangoni la haṅu ni tshi khou livhuwa mushumo une vha khou ita kha u lusa u bvisa vhaswa kha zwikambi na zwidzidzivhadzi. [25]

ṒTHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 50
MARAGAGUTE: 100